

แนวทางการดำเนินงานเพื่อจัดการความปลอดภัย สำหรับห้องปฏิบัติการวิจัยที่เกี่ยวกับสารเคมี

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ตระหนักถึงความสำคัญของการส่งเสริมให้มีมาตรฐานต่าง ๆ ตลอดจนมาตรฐานความปลอดภัย และจริยธรรมในการดำเนินงานวิจัย ในส่วนของการบังคับใช้มาตรฐานจริยธรรมการวิจัยในคน การใช้สัตว์ทดลอง และการใช้สารอันตรายทางชีวภาพ วช. มีแนวปฏิบัติในด้านต่าง ๆ และมีสำนักงานมาตรฐานการวิจัยในคน สำนักงานมาตรฐานการเลี้ยงและใช้สัตว์เพื่องานทางวิทยาศาสตร์ และศูนย์วิจัยและควบคุมศัตรูพืชโดยชีวินทรีย์แห่งชาติ ทำหน้าที่ดูแลการให้การรับรองและออกเอกสารของคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคนของหน่วยงานต่าง ๆ คณะกรรมการกำกับดูแลการเลี้ยงและใช้สัตว์ของหน่วยงาน คณะกรรมการความปลอดภัยทางชีวภาพ/คณะกรรมการเทคนิคด้านความปลอดภัยทางชีวภาพ ของสถาบัน แต่สำหรับการดูแลให้นักวิจัยที่ใช้สารเคมีในห้องปฏิบัติการทำงานอย่างปลอดภัยนั้น ยังไม่มีแนวปฏิบัติระดับสากลที่นำมาใช้อ้างอิงและปฏิบัติได้ และยังไม่มียุทธศาสตร์ระดับการดูแลที่เทียบเท่ากับการดำเนินงานของ 3 มาตรฐานที่กล่าวแล้ว ดังนั้น วช. จึงได้ให้การสนับสนุนการดำเนินงาน “โครงการยกระดับความปลอดภัยของห้องปฏิบัติการวิจัยในประเทศไทย (Enhancement of Safety Practice in Research Laboratory in Thailand, ESPReL)” มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 และประกาศ “นโยบายส่งเสริมความปลอดภัยห้องปฏิบัติการ (วิจัย) ของ วช.” ในปี พ.ศ. 2557 คือ

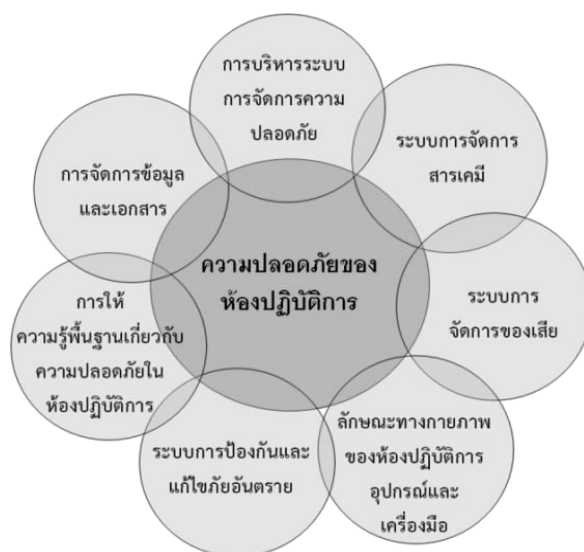
1. วช. มุ่งที่จะส่งเสริมให้เกิดระบบการจัดการความปลอดภัยของห้องปฏิบัติการวิจัยในสถาบันอุดมศึกษา
2. วช. มุ่งที่จะส่งเสริมให้เกิดห้องปฏิบัติการที่ปลอดภัยให้เป็นตัวอย่างในสถาบันอุดมศึกษา
3. วช. มุ่งที่จะสร้างเครื่องมือมาตรการทั้งมาตรการจูงใจและบังคับที่จะทำให้เกิดการพัฒนาระบบการจัดการและความตระหนักในความปลอดภัย
4. วช. มุ่งที่จะใช้วิธีการตรวจสอบความปลอดภัยของห้องปฏิบัติการด้วยตนเองและเทคโนโลยีการสื่อสารของ ESPReL เป็นเครื่องมือในการยกระดับและสร้างความตระหนักในความปลอดภัย
5. วช. จะพัฒนาระบบเครือข่ายและการจัดการให้เกิดความยั่งยืนด้วยการสร้างคน สร้างเครื่องมือให้เกิดในระบบองค์กร
6. วช. มุ่งที่จะใช้การจัดสรรงบประมาณการวิจัยเป็นกลไกส่งเสริมเกิดการจัดการความปลอดภัย

ซึ่งนักวิจัยร่วมกับหน่วยงานต้นสังกัด ต้องร่วมกันพัฒนาให้เกิดระบบการส่งเสริมให้ห้องปฏิบัติการที่มีการใช้สารเคมีดำเนินงานวิจัยอย่างปลอดภัย และสอดคล้องกับ “นโยบายส่งเสริมความปลอดภัยห้องปฏิบัติการวิจัย” ของ วช. ด้วยการใช้เครื่องมือที่โครงการพัฒนาขึ้น คือ ESPReL Checklists (esprel.labsafety.nrct.go.th) สำหรับตรวจสอบสภาพตนเอง และประเมินตนเองเป็นองค์ประกอบในการพิจารณาข้อเสนอการวิจัย เพื่อขอรับทุนสนับสนุนการวิจัยของแหล่งทุน ซึ่งเริ่มจากการลงทะเบียนห้องปฏิบัติการที่ประสงค์จะประเมินตนเองด้วย ESPReL Checklist และดำเนินการและติดตามการพัฒนาความปลอดภัยด้วยการเปรียบเทียบผลประเมินเป็นระยะ ๆ นักวิจัยต้องใช้เลขทะเบียนห้องปฏิบัติการเพื่ออ้างอิงในการขอรับทุนสนับสนุนการวิจัยจากแหล่งทุน

แนวคิดเรื่องความปลอดภัย

จากการศึกษาตัวอย่างการจัดการความปลอดภัยในห้องปฏิบัติการทั้งของต่างประเทศและในประเทศ และการระดมข้อคิดเห็นจากภาคีห้องปฏิบัติการ พบว่าองค์ประกอบของความปลอดภัยที่จะเป็นยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนความปลอดภัยนั้น ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบที่สัมพันธ์กันเชื่อมโยงกับความเสี่ยง ไม่ใช่องค์ประกอบ

หรือปัจจัยเดี่ยว ๆ ดังนั้นการดำเนินการทั้งหลายตั้งแต่การสร้างเครื่องมือและผลลัพธ์ที่จำเป็นทั้งหมดต้องคำนึงถึง ทั้ง 7 องค์ประกอบว่าเกี่ยวข้องกับความเสี่ยงอย่างไร

1) **การบริหารระบบจัดการความปลอดภัย** ที่ต้องทำหลายด้านสอดคล้องกัน ตั้งแต่ระดับนโยบายที่เห็นความสำคัญของงานด้านความปลอดภัยของห้องปฏิบัติการ จึงควรมีข้อมูลระดับนโยบาย/แผนงานทั้งเชิงโครงสร้างและการกำหนดผู้รับผิดชอบ รูปธรรมของผลผลิตด้านนี้ อาจมีได้ตั้งแต่คำสั่ง ประกาศแต่งตั้งผู้รับผิดชอบ หรือแผนปฏิบัติที่ได้มาจากกระบวนการพิจารณาร่วมกัน

2) **ระบบการจัดการสารเคมี** ที่สามารถติดตามความเคลื่อนไหวของสาร มีระบบการจัดการสารเคมีที่ดี ทั้งระบบข้อมูล การจัดเก็บ การเคลื่อนย้าย และการจัดการสารที่ไม่ใช้แล้ว หัวใจสำคัญของการจัดการสารเคมีในอันดับแรกคือ ‘สารบงสารเคมี’ (chemical inventory) หากปราศจากสารบงสารเคมีซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นแล้ว การบริหารจัดการเพื่อการทำงานและการรับมือกับสารเคมีอย่างถูกต้องจะเกิดขึ้นไม่ได้ เมื่อประมวลข้อมูลสารเคมีและจัดทำเป็นรายงานเป็นระยะ ๆ ก็สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดการความเสี่ยง การแบ่งปันสารเคมี รวมทั้งการใช้ประโยชน์ในการบริหารจัดการและจัดสรรงบประมาณด้วย

3) **ระบบการจัดการของเสีย** ที่มีระบบข้อมูลการจำแนกและการเก็บที่ถูกต้อง เพื่อรอการกำจัดโดยไม่มี การแพร่กระจายสู่สิ่งแวดล้อม ข้อมูลของเสียจะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารจัดการ การประเมินความเสี่ยง จากอันตรายของของเสีย ตลอดจนการจัดเตรียมงบประมาณในการกำจัด

4) **ลักษณะทางกายภาพของห้องปฏิบัติการ อุปกรณ์และเครื่องมือ** ที่เอื้อต่อการทำงานอย่างปลอดภัย ทั้งในภาวะปกติและฉุกเฉิน รายการสำรวจควรประกอบด้วยข้อมูลเชิงสถาปัตยกรรมและวิศวกรรม ดูพื้นที่การใช้งานจริง วัสดุที่ใช้ ระบบสัญญาณ ระบบไฟฟ้าและการระบายอากาศ ระบบสาธารณสุขโรค และระบบฉุกเฉิน

5) **ระบบการป้องกันและแก้ไขภัยอันตราย** ต้องบริหารความเสี่ยงจากข้อมูลจริง ที่มีลำดับความคิด ตั้งต้นจากการกำหนดได้ว่าอะไรคือปัจจัยเสี่ยง ผู้ปฏิบัติงานต้องรู้ว่าใช้สารใด คนอื่นในทีเดียวกันกำลังทำอะไร ที่เสี่ยงอยู่หรือไม่ ปัจจัยเสี่ยงด้านกายภาพคืออะไร มีการประเมินความเสี่ยงหรือไม่ รายการสำรวจจะช่วยกระตุ้นความคิดได้อย่างละเอียด สร้างความตระหนักรู้ไปในตัว รายงานความเสี่ยงจะเป็นประโยชน์ในการบริหาร งบประมาณ เพราะจัดการได้บนฐานของข้อมูลจริง ส่วนความพร้อมและการตอบโต้กรณีฉุกเฉินนั้น อยู่ภายใต้

หัวข้อการจัดการความปลอดภัย เพื่อเป็นมาตรฐานการป้องกัน เช่น การมีผังพื้นที่ใช้สอย ทางออก อุปกรณ์ เครื่องมือสำหรับเหตุฉุกเฉิน รวมทั้งการมีแผนป้องกันและตอบโต้เหตุฉุกเฉิน ซึ่งหมายถึงการจัดการเบื้องต้น การแจ้งเหตุและข้อปฏิบัติทั่วไป

6) การให้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับความปลอดภัยในห้องปฏิบัติการ จะช่วยลดการเกิดอันตรายจาก พุทธิกรรมเสี่ยง ต้องมีการพัฒนาบุคลากรทุกระดับที่เกี่ยวข้อง โดยให้ความรู้พื้นฐานที่เหมาะสม จำเป็น และอย่างต่อเนื่องต่อกลุ่มเป้าหมายที่มีบทบาทต่างกัน ถึงแม้องค์กร/หน่วยงานมีระบบการบริหารจัดการอย่างดี หากบุคคลในองค์กร/หน่วยงานขาดความรู้และทักษะ ขาดความตระหนัก และเพิกเฉยแล้ว จะก่อให้เกิดอันตราย และความเสียหายต่าง ๆ ได้

7) การจัดการข้อมูลและเอกสาร เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการพัฒนาความปลอดภัยอย่างต่อเนื่องยั่งยืน ระบบเอกสารจะเป็นหลักฐานบันทึกที่สามารถส่งงานต่อกันได้หากมีการเปลี่ยนผู้รับผิดชอบ และเป็นการต่อยอดของความรู้ในทางปฏิบัติ ให้การพัฒนาความปลอดภัยเป็นไปได้อย่างต่อเนื่อง

การยกระดับความปลอดภัย

การพัฒนาความปลอดภัยต้องการวิธีบ่งชี้สภาพตั้งต้นและสภาพที่เปลี่ยนแปลงไป ESPReL Checklists (esprel.labsafety.nrct.go.th) ได้ถูกออกแบบมาให้เป็นเครื่องมือสำรวจสภาพของห้องปฏิบัติการด้วยตนเอง ครบทั้ง 7 องค์ประกอบของความปลอดภัย นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีของการสร้างความตระหนักเรื่องความปลอดภัยพร้อม ๆ กันไปด้วย เมื่อรู้ว่าอะไรคือปัจจัยที่ถูกต้องและครบถ้วนในแต่ละองค์ประกอบความปลอดภัย ผลการประเมินด้วยโปรแกรมจัดการในระบบเทคโนโลยีสารสนเทศแสดงออกมาได้เป็นข้อมูลความถี่หรือเป็นกราฟ และสามารถประมวลผลเชิงเปรียบเทียบกับกลุ่มได้ด้วย การแสดงผลการประเมินเชิงเปรียบเทียบก็เพื่อให้ผู้ใช้รู้สถานะความปลอดภัยของตนเอง ไม่ใช่การประเมินเพื่อแสดงผลงานต่อบุคคลอื่น หากผู้ใช้ไม่เข้าใจในเจตนารมณ์ของการประเมินหรือใช้ผิดวัตถุประสงค์ จะทำให้ได้ผลที่คลาดเคลื่อนจากความจริงและอาจไม่เกิดการแก้ไข ประโยชน์จากการประมวลผลของ ESPReL Checklists นอกจากจะทำให้รู้สภาพของห้องปฏิบัติการของตนเองแล้ว อาจใช้เป็นหลักฐานในการจัดทำข้อเสนอและงบประมาณเพื่อการปรับปรุงด้วย สำหรับผู้บริหารที่มีห้องปฏิบัติการหลายห้อง อาจใช้ผลจาก checklists ในการติดตามสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาความปลอดภัยในภาพรวมต่อไป ภาพรวมของข้อมูลต่าง ๆ เช่น การใช้สารเคมี ชนิดและปริมาณของเสีย ยังนำไปสู่การติดตามความเคลื่อนไหว และการจัดเตรียมงบประมาณบนฐานของข้อมูลจริง ตัวอย่างรายงานผลการสำรวจสภาพ (ผนวก 17)

ระบบสำรวจสถานภาพความปลอดภัยห้องปฏิบัติการในรูปแบบของเว็บไซต์ เป็นเครื่องมือทำงานชิ้นหนึ่งเท่านั้น ยังมีเครื่องมือที่ห้องปฏิบัติการใช้ได้อีกหลายชนิด มีทั้งโปรแกรมการจัดการสารเคมี (cheminvent.labsafety.nrct.go.th) การจัดทำเว็บไซต์ฐานความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาความปลอดภัยห้องปฏิบัติการ หรือ ESPReL Knowledge Platform, ENoP (labsafety.nrct.go.th) เป็นสื่อเพื่อการสร้างความรู้สองทาง ทางหนึ่งคือ มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับความปลอดภัยของสารเคมี กฎหมาย การบริหารจัดการ ฯลฯ ที่บรรจุไว้แล้วและพร้อมใช้งาน อีกทางหนึ่งคือ พื้นที่ที่จัดไว้สำหรับการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านกระดานถาม-ตอบ และการสื่อข่าวสาร เว็บไซต์และสาระที่พัฒนาขึ้นนั้นนอกจากจะเป็นสื่อกลางการแลกเปลี่ยนความรู้แล้ว ยังมีส่วนกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาความรู้ต่อยอดอย่างต่อเนื่องได้ เช่น การแสดงข้อมูล best practice ในที่ต่าง ๆ ภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวของเหตุการณ์ กรณีศึกษาหรือสาระการฝึกอบรม เป็นต้น

ข้อกำหนดสำหรับการกรอกข้อเสนอการวิจัยที่มีการใช้ห้องปฏิบัติการที่เกี่ยวกับสารเคมี ที่เสนอของงบประมาณแผ่นดิน ผ่านสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ

ผู้เสนอข้อเสนอการวิจัย ที่มีการใช้ห้องปฏิบัติการที่เกี่ยวกับสารเคมี เพื่อขอรับงบประมาณแผ่นดิน ต้องกรอกชุดข้อมูลในระบบบริหารจัดการงานวิจัยของประเทศ (National Research Management System : NRMS) ตามรายละเอียด ดังนี้

1. เลขทะเบียนห้องปฏิบัติการ

เลขทะเบียนห้องปฏิบัติการนี้เป็นเลขที่ได้มาจากการสมัครสมาชิกเข้าใช้ระบบ ESPReL Checklists (esprel.labsafety.nrct.go.th) โดยระบบ ESPReL จะกำหนดเลขทะเบียนให้ 1 เลขทะเบียนต่อ 1 ห้องปฏิบัติการ

2. ประเภทห้องปฏิบัติการหลัก

- สามารถเลือกได้ 1 ตัวเลือก

3. ประเภทห้องปฏิบัติการย่อย

- สามารถเลือกได้มากกว่า 1 ตัวเลือก
(ดูรายละเอียดแต่ละตัวเลือกโดยใช้เคอร์เซอร์ชี้ที่ประเภทห้องปฏิบัติการย่อย)

4. ระบุสถานที่ปฏิบัติการวิจัย (laboratory)

ให้ระบุชื่อสถานที่ปฏิบัติการวิจัยในช่องกรอกข้อมูลที่ปรากฏ

หมายเหตุ : หากข้อเสนอการวิจัย 1 โครงการ มีการใช้ห้องปฏิบัติการมากกว่า 1 ห้อง มีตัวเลือกให้นักวิจัยสามารถกรอกชุดข้อมูลฯ นี้ ได้มากกว่า 1 ชุด ต่อ 1 โครงการฯ ให้กรอกจำนวนชุดข้อมูลตามจำนวนห้องปฏิบัติการที่ใช้จริง

ประเภทห้องปฏิบัติการ แบ่งตามสาขาวิจัย ซึ่งจำแนกตาม
Organisation for Economic Co-Operation and Development (OECD)

ประเภทห้องปฏิบัติการหลัก	ประเภทห้องปฏิบัติการย่อย
1. วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ (Natural sciences)	1.1. คณิตศาสตร์ (Mathematics) ● Pure mathematics, Applied mathematics; Statistics and probability¹; ¹ This includes research on statistical methodologies, but excludes research on applied statistics which should be classified under the relevant field of application (e.g. Economics, Sociology, etc.)
	1.2. วิทยาศาสตร์คอมพิวเตอร์และสารสนเทศ (เฉพาะซอฟต์แวร์) (Computer and information sciences) ● Computer sciences, information science and bioinformatics (hardware development to be electrical engineering, electronic engineering, information engineering, social aspect to be media and communications);
	1.3. วิทยาศาสตร์กายภาพ (Physical sciences) ● Atomic, molecular and chemical physics (physics of atoms and molecules including collision, interaction with radiation; magnetic resonances; Moessbauer effect); Condensed matter physics (including formerly solid state physics, superconductivity); Particles and fields physics; Nuclear physics; Fluids and plasma physics (including surface physics); Optics (including laser optics and quantum optics), Acoustics; Astronomy (including astrophysics, space science);
	1.4. วิทยาศาสตร์เคมี (Chemical sciences) ● Organic chemistry; Inorganic and nuclear chemistry; Physical chemistry, Polymer science, Electrochemistry (dry cells, batteries, fuel cells, corrosion metals, electrolysis); Colloid chemistry; Analytical chemistry;
	1.5. วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม (Earth and related Environmental sciences)

ประเภทห้องปฏิบัติการหลัก	ประเภทห้องปฏิบัติการย่อย
	● Geosciences, multidisciplinary; Mineralogy; Palaeontology; Geochemistry and geophysics; Physical geography; Geology; Volcanology; Environmental sciences (social aspects to be social and economic geography); ● Meteorology and atmospheric sciences; climatic research; ● Oceanography, Hydrology, Water resources; 1.6. วิทยาศาสตร์ชีวภาพ (Biological sciences) ● Cell biology, Microbiology; Virology; Biochemistry and molecular biology; Biochemical research methods; Mycology; Biophysics; ● Genetics and heredity (medical genetics to be medical and health sciences); reproductive biology (medical aspects to be medical and health sciences); developmental biology; ● Plant sciences, botany; ● Zoology, Ornithology, Entomology, Behavioural sciences biology; ● Marine biology, freshwater biology, limnology; Ecology; Biodiversity conservation; ● Biology (theoretical, mathematical, thermal, cryobiology, biological rhythm), Evolutionary biology; other biological topics; 1.7. วิทยาศาสตร์ธรรมชาติอื่น ๆ (วิชาที่ใกล้เคียงกันอื่นๆ) (Other natural sciences) 1.8. คณิตศาสตร์ (Mathematics) ● Pure mathematics, Applied mathematics; Statistics and probability¹; ¹ This includes research on statistical methodologies, but excludes research on applied statistics which should be classified under the relevant field of application (e.g. Economics, Sociology, etc.)
2. วิศวกรรมและเทคโนโลยี (Engineering and technology)	2.1 วิศวกรรมโยธา (Civil engineering) ● Civil engineering; Architecture engineering;

ประเภทห้องปฏิบัติการหลัก	ประเภทห้องปฏิบัติการย่อย
	Construction engineering, Municipal and structural engineering; Transport engineering;
	2.2 วิศวกรรมไฟฟ้า วิศวกรรมอิเล็กทรอนิกส์ วิศวกรรมสารสนเทศ (Electrical engineering, Electronic engineering, Information engineering) ● Electrical and electronic engineering; Robotics and automatic control; Automation and control systems; Communication engineering and systems; telecommunications; Computer hardware and architecture;
	2.3 วิศวกรรมเครื่องกล (Mechanical engineering) ● Mechanical engineering; Applied mechanics; Thermodynamics; ● Aerospace engineering; ● Nuclear related engineering; (nuclear physics to be physical sciences); ● Audio engineering, reliability analysis;
	2.4 วิศวกรรมเคมี (Chemical engineering) ● Chemical engineering (plants, products); Chemical process engineering;
	2.5 วิศวกรรมโลหะและวัสดุ (Materials engineering) ● Materials engineering; Ceramics; Coating and films; Composites (including laminates, reinforced plastics, cermets, combined natural and synthetic fibre fabrics; filled composites); Paper and wood; textiles; including synthetic dyes, colours, fibres; (nanoscale materials to be nano-technology; biomaterials to be industrial biotechnology);
	2.6 วิศวกรรมทางการแพทย์ (Medical engineering) ● Medical engineering; Medical laboratory technology (including laboratory samples analysis; diagnostic technologies); (Biomaterials to be industrial biotechnology [physical characteristics of living material as related to medical implants, devices, sensors]);

ประเภทห้องปฏิบัติการหลัก	ประเภทห้องปฏิบัติการย่อย
	2.7 วิศวกรรมสิ่งแวดล้อม (Environmental engineering) ● Environmental and geological engineering, geotechnics; Petroleum engineering, (fuel, oils), Energy and fuels; Remote sensing; Mining and mineral processing; Marine engineering, sea vessels; Ocean engineering;
	2.8 เทคโนโลยีชีวภาพสิ่งแวดล้อม (Environmental biotechnology) ● Environmental biotechnology; Bioremediation, diagnostic biotechnologies (DNA chips and biosensing devices) in environmental management; environmental biotechnology related ethics;
	2.9 เทคโนโลยีชีวภาพอุตสาหกรรม (Industrial biotechnology) ● Industrial biotechnology; Bioprocessing technologies (industrial processes relying on biological agents to drive the process) biocatalysis, fermentation; bioproducts (products that are manufactured using biological material as feedstock) biomaterials, bioplastics, biofuels, bioderived bulk and fine chemicals, bio-derived novel materials;
	2.10 นาโนเทคโนโลยี (Nano-technology) ● Nano-materials [production and properties]; ● Nano-processes [applications on nano-scale]; (biomaterials to be industrial biotechnology);
	2.11 วิศวกรรมศาสตร์และเทคโนโลยีอื่น ๆ (Other engineering and technologies) ● Food and beverages; ● Other engineering and technologies;
3. วิทยาศาสตร์การแพทย์ และสุขภาพ (Medical and health sciences)	3.1 การแพทย์พื้นฐาน (Basic medicine) ● Anatomy and morphology (plant science to be biological sciences); Human genetics; Immunology; Neurosciences (including psychophysiology);

ประเภทห้องปฏิบัติการหลัก	ประเภทห้องปฏิบัติการย่อย
	Pharmacology and pharmacy; Medicinal chemistry; Toxicology; Physiology (including cytology); Pathology;
	3.2 การแพทย์คลินิก (Clinical medicine) ● Andrology; Obstetrics and gynaecology; Paediatrics; Cardiac and Cardiovascular systems; Peripheral vascular disease; Hematology; Respiratory systems; Critical care medicine and Emergency medicine; Anaesthesiology; Orthopaedics; Surgery; Radiology, nuclear medicine and medical imaging; Transplantation; Dentistry, oral surgery and medicine; Dermatology and venereal diseases; Allergy; Rheumatology; Endocrinology and metabolism (including diabetes, hormones); Gastroenterology and hepatology; Urology and nephrology; Oncology; Ophthalmology; Otorhinolaryngology; Psychiatry; Clinical neurology; Geriatrics and gerontology; General and internal medicine; other clinical medicine subjects; Integrative and complementary medicine (alternative practice systems);
	3.3 วิทยาศาสตร์สุขภาพ (Health sciences) ● Health care sciences and services (including hospital administration, health care financing); Health policy and services; ● Nursing; Nutrition, Dietetics; ● Public and environmental health; Tropical medicine; Parasitology; Infectious diseases; epidemiology; ● Occupational health; Sport and fitness sciences; ● Social biomedical sciences (includes family planning, sexual health, psycho-oncology, political and social effects of biomedical research); Medical ethics; Substance abuse;

ประเภทห้องปฏิบัติการหลัก	ประเภทห้องปฏิบัติการย่อย
	3.4 เทคโนโลยีชีวภาพทางการแพทย์ (Medical biotechnology) ● Health-related biotechnology; Technologies involving the manipulation of cells, tissues, organs or the whole organism (assisted reproduction); Technologies involving identifying the functioning of DNA, proteins and enzymes and how they influence the onset of disease and maintenance of well-being (gene-based diagnostics and therapeutic interventions (pharmacogenomics, gene-based therapeutics); Biomaterials (as related to medical implants, devices, sensors); Medical biotechnology related ethics;
	3.5 วิทยาศาสตร์ทางการแพทย์อื่น ๆ (Other medical sciences) ● Forensic science ● Other medical sciences
4. เกษตรศาสตร์ (Agriculture sciences)	4.1 เกษตรกรรม, ป่าไม้, ประมง (Agriculture, Forestry, and Fisheries) ● Agriculture; Forestry; Fishery; Soil science; Horticulture, viticulture; Agronomy, plant breeding and plant protection;
	4.2 สัตวศาสตร์ (Animal and Dairy science) ● Animal and dairy science; (Animal biotechnology to be agricultural biotechnology) ● Husbandry; Pets;
	4.3 สัตวแพทยศาสตร์ (Veterinary science)
	4.4 เทคโนโลยีชีวภาพทางการเกษตร (Agricultural biotechnology) ● Agricultural biotechnology and food biotechnology; GM technology (crops and livestock), livestock cloning, marker assisted selection, diagnostics (DNA chips and biosensing devices for the early/accurate detection of diseases) biomass feedstock production technologies, biopharming; agricultural biotechnology related ethics;

ประเภทห้องปฏิบัติการหลัก	ประเภทห้องปฏิบัติการย่อย
	4.5 วิทยาศาสตร์ทางด้านเกษตรอื่น ๆ ศาสตร์ทางการเกษตรที่ยังสรุปไม่ได้อื่น ๆ (Other agricultural sciences)
5. สังคมศาสตร์ (Social sciences)	5.1 จิตวิทยา (Psychology) ● Psychology (including human - machine relations); ● Psychology, special (including therapy for learning, speech, hearing, visual and other physical and mental disabilities);
	5.2 เศรษฐศาสตร์ (Economics and business) ● Economics, Econometrics; Industrial relations; ● Business and Management;
	5.3 ศึกษาศาสตร์ (Educational sciences) ● Education, general; including training, pedagogy, didactics; ● Education, special (to gifted persons, those with learning disabilities);
	5.4 สังคมวิทยา (Sociology) ● Sociology; Demography; Anthropology, ethnology, ● Social topics (Women.s and gender studies; Social issues; Family studies, Social work);
	5.5 นิติศาสตร์ (Law) ● Law, criminology, penology;
	5.6 รัฐศาสตร์ (Political science) ● Political science; public administration; ● organisation theory;
	5.7 ภูมิศาสตร์ทางสังคมและเศรษฐกิจ (Social and economic geography) ● Environmental sciences (social aspects); Cultural and economic geography; Urban studies (Planning and development); Transport planning and social aspects of transport (transport engineering to be civil engineering);
	5.8 นิเทศศาสตร์และสื่อสารมวลชน (Media and communications) ● Journalism; Information science (social aspects);

ประเภทห้องปฏิบัติการหลัก	ประเภทห้องปฏิบัติการย่อย
	Library science; Media and socio-cultural communication;
	5.9 สังคมศาสตร์อื่นๆ (Other social sciences) • Social sciences, interdisciplinary; • Other social sciences;
6. มนุษยศาสตร์ (Humanities)	6.1 ประวัติศาสตร์และโบราณคดี (History and Archaeology) • History (history of science and technology to be philosophy, ethics and religion, history of specific sciences to be under the respective headings); Archaeology;
	6.2 ภาษาและวรรณกรรม (Languages and literature) • General language studies; Specific languages; General literature studies; Literary theory; Specific literatures; Linguistics;
	6.3 ปรัชญา จริยธรรมและศาสนา (Philosophy, ethics and religion) • Philosophy, History and philosophy of science and technology; • Ethics (except ethics related to specific subfields); Theology; Religious studies;
	6.4 ศิลปศาสตร์ (ศิลปศาสตร์, ศิลปะการแสดง, ดนตรี) {Arts (arts, history of arts, performing arts, music)} • Arts, Art history; Architectural design; Performing arts studies (Musicology, Theater science, Dramaturgy); Folklore studies; • Studies on Film, Radio and Television;
	6.5 มนุษยศาสตร์อื่น ๆ (Other humanities)

แหล่งที่มา : Revised field of Science and Technology (FOS) classification in the Frascati Manual (26-Feb-2007)